Akademin för de friska källorna under 25 år

Gert Knutsson och Stig Tornehed
Redaktör: Anders Damberg

Stockholm 2003

Källakademins ändamål är att främja intresset för källor och medverka till att de bevaras, vårdas och nyttjas. Mer om Källakademin finns på webbplatsen
http://www.kallakademin.se
Detta häfte är framställt i ordbehandlingsprogrammet Word.

Omslagsbilden: Ljudligt bevakar korpen sina domäner i Hunna, Skatelöv, där Helveteskällan rinner upp eller snarare bubblar upp i Östregårds skog i Småland. En urtidsstämning vilar över platsen och ger en fascinerande upplevelse. Teckning av Bia Nilsson 1991.

Akademin för de friska källorna under 25 år

1978-1994
av Stig Tornehed

Upprinnelsen

Akademin för de friska källorna har sin upprinnelse i ett radioprogram midsommarafton 1978. Mitt intresse för källor började tidigt, redan i min småländska hembygd med ett tjugotal källor med olika funktioner. Jag kunde nu förverkliga en idé om att presentera källor ur olika aspekter och stämningsvärden. Jag hade en känsla av att vi höll på att förlora respekten för det naturliga vattnet och att källorna höll på att glömmas. Vatten fick vi genom att vrida på en kran. Det förelåg inte längre något behov av källor. Ännu hade inte bordsvatten, frånsett undantag som Ramlösa, börjat flöda så rikligt som i våra dagar. Källorna var också satta på undantag inom kultur- och naturvården. I programmet denna magiska midsommarafton på väg mot natt deklarerade jag behovet av en akademi för de friska källorna.

En av de medverkande var dåvarande chefen för Sveriges geologiska undersöknings grundvattenkartering,

Brudarnas källa i Högaskog, Algutsboda, Småland, inspirationen till Vilhelm Mobergs roman Brudarnas källa. Här instiftades Källakademin midsommaren 1978. Fotot togs av Gert Knutsson vid detta tillfälle.

En scen ur inspelningen av dansdramat Brudarnas källa 1983, baserat på Vilhelm Mobergs roman med samma namn. Foto Stig Tornehed.

geologen Gert Knutsson, med rötter i Algutsboda. Vi förde vårt samtal vid randen av Brudarnas källa i Högaskog i samma socken. Han fick bl. a. förklara vad en källa

Lantbrukaren Gustav Johansson berättar för Gert Knutsson om hur han grävt fram den igenlagda Midsommarkällan i Västra Torsås. Foto Stig Tornehed 1980.

är och vilken betydelse den har. Bertil Nygren läste ur *Brudarnas källa* av Vilhelm Moberg. Fred Åkerström sjöng programrubriken *Vila vid denna källa.* En intervju gjorde jag vid Barnabrunnarna i Tolgs socken. Konstnären Gustav Skoglund i Halmstad berättade om vad källorna betyder för honom som inspiration och motiv. Med sin egenhändigt byggda nyckelharpa bidrog han till midsommarnattsmystiken. I övrigt förekom i programmet sånger och dikter med källmotiv. Senare kunde jag få uppleva förverkligandet av en annan av mina idéer; att förvandla Mobergs legend om de bofasta till dansdramat *Brudarnas källa*. Det var 1983 som det framfördes dels på scen och dels i TV av Svenska Riksteatern/Cramérbaletten.

Efter inspelningen vid Brudarnas källa förflyttade vi oss till en äng, där Gert och jag kom att spinna på idén om en källakademi och hur den skulle slå vakt om källorna och skapa intresse för dessa med allt vad de representerar inom natur och kultur. Akademin borde ha en tvärvetenskaplig sammansättning och representera olika discipliner. En kortfattad stiftelseurkund upprättades. Så här en 25 år senare har jag erinrat mig att åtskilligt av det vi skissade om verksamheten har kunnat förverkligas. Att det blev *Akademin för de friska källorna* var väl närmast en anspelning på *Akademin för de fria konsterna*.

Närmast som en ploj konstituerade vi oss som preses och vice preses. Nästan omgående utsåg vi Jan De Geer och Gustav Skoglund till ledamöter och så småningom kallades ett tiotal ledamöter. Till dessa hörde konstnären Stig Anå i Uppsala. Han blev akademins heraldiker och den som 1990 utformade dess emblem. Rune Gustafsson, Torp, Nöbbele i Kronobergs län erhöll det första **diplomet** med detta emblem för vård av Lingakällan 1990.

Lösliga former

Verksamheten de första åren rörde sig främst på ett idémässigt plan utan någon mera formell konstitution, dock förekom utflykter till olika källor samt möten. Till initiativen hörde en inventering av källorna i Algutsboda socken och i Kronobergs län.

1986 inbjöd vi till det första **seminariet** i Växjö med åtföljande **exkursion**. Källinventeringarna presenterades, varvid framkom att cirka hundra källor hade noterats i Algutsboda med hjälp av hembygdsföreningen. På länsnivå svarade miljövårdsenheten för registreringen av drygt tusen källor med uppgifter från hembygdsföreningarna i de flesta av länets socknar. Den förstnämnda inventeringen finns redovisad i Algutsboda sockenbok 1984 av Gert och mig själv och den senare kom så småningom att presenteras av mig själv i ett kapitel i Kronobergs läns naturvetenskapliga förenings jubileumsskrift 1993. Professor Lars-Olof Larsson förde oss till Sankt Sigfrids källa i Växjö, varefter vi begav oss till Långasjö med källmiddag på Klintakrogen och övernattning i de till vandrarhem förvandlade kyrkstallarna. Gustaf Skoglund förhöjde stämningen med sin nyckelharpa. Följande dag besökte vi några av hundratalet källor, som hembygdsföreningen i Långasjö med hjälp av eldsjälen John Johans son inventerat. I grannsocknen Algutsboda sökte vi oss bl.a. till Grön källa samt helt naturligt till Brudarnas källa.

Svalkällan i S. Broddbo, ca 10 km NV Sala, besöktes 1988. Här finns ett kraftigt grundvattenflöde i form av en punktkälla. Bengt Espeby mäter vattnets temperatur. Foto Stig Tornehed.

Exkursionsdeltagarna vid Ugglevikskällan, Stockholm 1988. Foto Stig Tornehed.

Där offrade vi för akademins framgång. Även här förhöjde Gustaf Skoglund stämningen med sin nyckelharpa.

Årliga exkursioner

Nästa **exkursion**, i juni 1988, med ett inledande **seminarium** om grundvattenbildning och källor på Kulturteknik, KTH, i Stockholm, genomfördes under ledning av Jan De Geer och Gert Knutsson i östra Mellansverige. En av höjdpunkterna första dagen var besöket vid Svinnegarns källa. Vi bekantade oss med Anunds hög och Jungfrukällan utanför Västerås med senare inkvartering på vandrarhemmet i Surahammar.

Interiör från brunnshuset i Sätra Brunn, som besöktes 1988. Foto Anders Damberg

Dag två inleddes i Sätra Brunn, varefter vi hann med fyra källor, med Östa (Ingbo) källor som ett bestående minne, innan avslutningen kunde ske vid Sankt Eriks källa i Uppsala. Detta år presenterades den första genomarbetade Källguiden. Exkursionerna hade kommit för att stanna och utvecklas. Ett förslag om att utse **Årets källa** väcktes och ett samarbete tänktes med Tidningen Land.

Ett tjugotal källentusiaster sökte sig 1989, efter Gerts och min rekognosering, till traditionsrika objekt på Kinnekulle och Billingen i Västergötland. Historiska kunskaper förmedlades av förre länsantikvarien Sven-Axel Hallbäck. Vi sökte oss för både andlig och lekamlig spis till Forshem och blev lite av pilgrimer före riddaren Arn hos Jan Guillou. Vederkvickelse fann vi i Lundsbrunn och vår lunchhunger stillades i Klostergården i Varnhem. Doften av ramslök hade vi i våra kläder från strövtåget på Munkängarna i Hällekis. Som exempel på heliga källor och offerkällor studerade vi Sankt Sigfrids och Sankta Brigidas källor vid Husaby kyrka. Även Sankta Helena vid Medelplana fick vår uppvaktning.

I augusti 1990 ställdes färden, på inbjudan av Gert, till Skåne och liksom tidigare var vi ett tjugotal som törstade efter vederkvickelse. Vi besökte Helsingborg – Källornas stad – där Carl Fredrik Follin som guide läskade oss med både Ramlösavatten och Sofiakällans salta dryck. Intressanta objekt mötte oss på Österlen med Jan Danielson och Kaj Nilsson som ciceroner. I Yngsjö bjöd Malmbergs på äkta mineralvatten upphämtat från en underjordisk ”källa” med en bouquet av bronsålder.

Från sammankomsten på Gästis i Kivik föreligger akademins första protokoll, improviserat fört av Leif Carserud. Förslag om en mera formell sammanslutning

Exkursionsgruppen vid Sofiakällan i Helsingborg 1990. Foto Sven Follin.

förkastades. Majoriteten föredrog alltjämt lite lösa former utan årsavgifter. Att så kunde ske förutsatte en fortsatt insats av Gerts institution. En exkursionskommitté kunde dock väljas. Kurt Sjökvist åtog sig att upprätta en förteckning över akademins ledamöter. En sådan förelåg redan i oktober upptagande ett femtiotal namn. Preses hade utan vidlyftiga ceremonier i Kivik förklarat alla där närvarande som ledamöter i akademin.

Anders Eriksson, Jan De Geer, Curt Åberg och Kurt Sjökvist inbjöd 1991 till exkursion i Östergötland med ett antal högintressanta källor som Alvastra källmyr med pålbyggnader och Medevi Brunn för att nämna ett par natur- och kulturobjekt. Noteras kan att Källguiden blivit mer och mer omfattande och utgör för framtiden värdefull referenslitteratur. Under året utgav akademiledamoten Anders Hult den vackra och innehållsrika boken *Källan till vattnet*.

Stig Tornehed intervjuas av Jan Danielson i radioprogrammet Naturmorgon 1990. De flankeras av Curt Åberg (t v) och Carl Fredrik Follin. I bakgrunden syns Anders Eriksson. Foto Sven Follin.

Ett år senare drog vi norrut till Gästrikland och Hälsingland med ett 25-tal deltagare. Eminenta ledare var Jan De Geer, Per-Olof Johansson, Kaj Nilsson och Curt Åberg. Vi fick stifta bekantskap med Gävle och Bollnäs vattenförsörjning samt hämta nya upplevelser från bl a Lövåskällorna och Gröntjärn. Heraldikern Stig Anå utrustade oss med emblem, slipshållare, manschettknappar och örhängen. Nu som vid flera andra tillfällen förnöjde oss källbarden Bo Olofsson.

Akademin håller på att få fastare former. Åter aktualiserades frågan om att utse **Årets källa** och nu i anslutning till en exkursion. Det blev också beslut om att utdela **diplom** till förtjänstfulla källvårdare. Det andra diplomet tilldelades **Algutsboda hembygdsförening** för väl genomförd källinventering och tydlig skyltning av flera källor, bl a Grön källa.

Fjärås bräcka besöktes 1993. Utsikt från bräckan mot väster med en infiltrationsanläggning i förgrunden. Foto Anders Damberg.

I slutet av augusti 1993 var det åter dags att ställa färden västerut, till Göteborg och norra Halland. För inbjudningen svarade professorn i geologi vid Chalmers, Gunnar Gustafson, och ett 40-tal ledamöter hörsammade denna. Vi besökte Kallebäcks källa och följde dess vatten till Pripps bryggeri i Västra Frölunda. Gottskärslägret i Onsala blev vårt natthärbärge. Med bygdens sjöfartstraditioner bekantade vi oss på Mårtagården, som 2003 utvalts till Hallands första kulturreservat. Under den fortsatta exkursionen blev det starka upplevelser av Fjärås bräcka och sjön Lygnern, kungsbackabornas stora vattentäkt. Andra objekt var Ragnhilds källa vid Varberg samt

den verkliga rangkällan i Höstena i närheten av Falkenberg.

Sveriges geologiska undersöknings grundvattenkarta över Halland presenterades av Per Wedel (t. v.) under exkursionen 1993 till Halland. Foto Stig Tornehed.

Fastare former

Inför exkursionen sände jag ut en kort redogörelse för akademins hittillsvarande verksamhet samt påtalade att för att klara bl. a. administration, rekognoseringar och sammanhållning blev det alltmer angeläget att finna en fastare organisation för akademin. Efter samråd med Gert utarbetades ett förslag till stadgar. Sedan detta behandlats vid stämman i Onsala och efter utskick till ledamöterna fastställdes stadgarna i anslutning till exkursionen 1994 i Södermanland. I första paragrafen hette det:

Akademins ändamål är att främja intresset för källor samt medverka till deras bevarande, vårdande och nyttjande. Detta kan ske bl a genom exkursioner, seminarier, inventering och dokumentation samt genom ledamöternas medverkan i form av forskning, föreläsning samt publicistisk och praktisk verksamhet. Akademin verkar för att särskilt intressanta och värdefulla källor skyltas eller på annat sätt utmärkes. (Lydelsen ändrades något 2002).

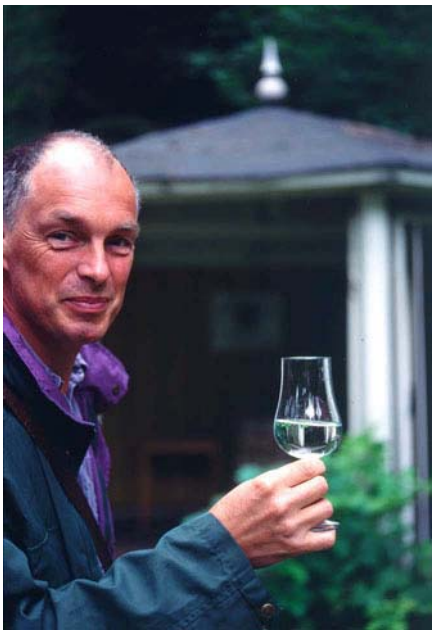

Leif Carserud provar Wårbyvattnet i ett vinglas under Sörmlandsexkursionen 1994. Foto Anders Damberg.

Stadgarna fastslår också att akademin bör vara tvärvetenskapligt inriktad och så allsidig som möjligt. Allt stämde väl med idéerna från Brudarnas källa 1978.

Planeringen 1994 för upplevelser i sörmländska herrgårdsbygder företogs av Torgny Agerstrand, Jan De Geer, Anders Eriksson och Kurt Sjökvist. I minnet porlar S:t Eskils källa i Strängnäs, Sjökällan, Skirkällan, Bie hälsobrunn, Hännicketäppa källa samt Täckhammars kokande källor och ytterligare några. För första gången utsågs **Årets källa** och valet föll på **Täckhammars källor**.

Efter 16 års verksamhet var akademin på väg att bli en institution med ordnade former. Och nu var det också aktuellt för mig att övergå till att bli preses emeritus och överlämna till andra krafter i källrådet att verka för framtidens Akademi för de friska källorna.

Curt Åberg valdes som preses och ett källråd med Gunnar Gustafson (vice preses), Per-Olof Johansson (skattmästare) och Lena Tilly (sekreterare) tillsattes enligt de nya stadgarna. Curt var relativt ny som ledamot men välkänd bland många i Akademin, då han varit en populär lärare i naturgeografi i Lund under många år (bl.a. för Gert Knutsson) och nu verksam i Gävle.

Kurt Sjökvist och Stig Anå studerar en anläggning för luftning av järnhaltigt grundvatten vid Trosas vattentäkt under exkursionen till Sörmland 1994. Foto Anders Damberg.

Inom Kronobergs län har jag skrivit om *Källor i Alvesta kommun* (Värendsbygder 1991*), Källor i Kronobergs län* (Småländsk natur IV, 1993), *Om källor i Urshult* (Urshults krönika 1997) och *Rare underbare kiellor* (Skatelövskrönika 1998). Omslagets teckning av akademiledamoten Bia Nilsson är hämtad ur den förstnämnda skriften.

Exkursionerna har gett berikande kunskaper, inte bara om källor och vattenförsörjning utan också om intressanta kulturbygder. Vänskapsband har knutits. Vid återvändande till många förnämliga källguider och färdrutter får man nästan Linné och hans landskapsresor i tankarna. Vi har färdats som sentida linnéaner på upptäcktsfärd i Sverige.

1995-2003
av Gert Knutsson

1995

Källdagarna hölls åter i **Småland**, närmare bestämt i Värend. Ett 50-tal personer deltog och det digra programmet började redan på torsdagen i Växjö, där hugade deltagare fick se det nya avloppsreningsverket och blev väl mottagna av Stig Johansson, VIAK. Fredagen inleddes med visningen av en mycket intressant utställning, *Källorna och kartan*, som arbetats fram av Stig Tornehed i samverkan med lantmäterienheten i Växjö under ledning av överlantmätare Boo Lilje, akademiledamot.

Den äldsta svenska bilden av en källa finns i en av takmedaljongerna från tolvhundratalet i Dädesjö gamla kyrka i Småland och återger Staffanslegenden. En stjärna speglas i vattnet framför en av Staffans hästar. Foto Anders Damberg.

Efter årsstämman startade exkursionen med Stig Tornehed, Lars-Olof Larsson och Ulf Lettewall som eminenta ledare. Första studieobjekt var den nyrestaurerade S:t Sigfridskällan, som just hade signats av ärkebiskop Gunnar Weman - sannolikt den enda källa, som i modern tid helgats på detta sätt. Därpå besöktes bl.a. Barnabrunnarna i Tolg, i vilka Nordens största källskatt (cirka sjutusen mynt från 1300-talet till nutid) påträffats och Dädesjö gamla kyrka, där vår äldsta bild av en källa beskådades i kyrkotaket. Vid Grön källa i Algutsboda presenterades en del av källrådsledamoten Per-Olof Johanssons forskning om grundvattenbildningen till källan. Dagen avslutades med hyttsill, musik och glasblåsning på Kosta glasbruk.

På lördagen gick färden genom Mobergsbygden till Långasjö, där man förutom inventerat källor också restaurerat en hel ”källsjö”! I samband med lunchen på Lunnabacken i Urshult hade akademiledamoten Ann-Marie

Barnabrunnarna i Tolg. Foto Anders Damberg.

”Bia” Nilsson vernissage på sin utställning med bl.a. källmotiv från trakten. Exkursionen gick vidare genom det vackra Åsnen-landskapet och avslutades vid Officerskällan, Grännaforssa (Kronobergshed), varvid preses Curt Åberg meddelade att Stig Tornehed och jag själv utsetts till **hedersledamöter** i Akademin.

Gert Knutsson och Stig Tornehed berättar om Vilhelm Moberg vid minnesstenen över honom på hans födelseplats i Algutsboda under exkursionen till Värend 1995. Foto Anders Damberg.

1996

Källdagarna var förlagda till **Uppsala** och **Uppland** med 36 deltagare. På fredagen presenterade först företrädare för SGU den omfattande grundvattenverksamheten på SGU med bl.a. ett särskilt källarkiv. Därefter höll några ledamöter föredrag om källor från olika aspekter, bl.a. för miljöövervakning. Källmiddagen avnjöts på den återöppnade hälsobrunnen Eklundshof, där man också kunde övernatta. Initiativtagarna till återöppnandet tilldelades akademins **diplom**.

En liten studiegrupp vid Flosta källa i Västmanland 1996. Fr v okänd (i grön jacka), Bengt Espeby, Bo Olofsson, Leif Lundholm, Lena Tilly och Ragnheidur Olafsdottir. Foto Anders Damberg.

Lördagen ägnades dels åt Uppsalas vattenförsörjning och besök på klassiska Sätra Brunn, där överläkaren Nils-Johan Höglund tog emot, dels åt studier av flera av regionens förnämsta källor: Ultuna, Flosta och **Ulebo,** som blev utsedd till **Årets källa.** Intresset för dessa källor var så stort att man till slut hamnade i tidsnöd för att tågresenärer skulle hinna med fjärrtåget i Uppsala. Men med så prominenta gäster som akademiledamöter höll tågexpeditionen i Uppsala tåget några minuter, så att ledamöterna kom med! Exkursionsledare denna spännande dag var bl.a. Sven Ahlgren, Anders Damberg och Bengt-Erik Rydén.

1997

Källexkursionen gick till **Bohuslän** och **Dalsland** den 6 – 7 juni i ett ljuvligt försommarväder. Mycket kunniga exkursionsledare var Jan De Geer, Gunnar Gustafson och Per Wedel, och 37 personer deltog. Först besöktes den välbevarade brunnsorten Gustafsberg vid Uddevalla, där källan låg under matsalsgolvet i restaurangen! Ett par källor i södra Dalsland hade förlorat sin karaktär, då de byggts ut till kommunala vattentäkter, men i Ödskölts moar fann vi flera aktiva källor, varav en ”kokande”.

Gunnar Gustafson berättar för exkursionsdeltagarna vid Ödeborg i Dalsland 1997. Foto Anders Damberg.

Efter källmiddagen på Falkholts Gestgifveri i Dals Långed och övernattning fortsatte vi nästa dag till den fascinerande israndbildningen vid Dals Ed med mycket komplicerade grundvattenförhållanden Färden gick vidare till Bohuslän med stopp vid vattentäkten i Dingle, Korskällan vid Morlanda (Orust) och deltat vid Backamo. Vi fick också uppleva genuin skärgårdsmiljö genom färjeturer och makrillinköp i handelsmans Flinks bod, vilken en gång också Evert Taube, Maj på Malö och Huldas Karin besökte.

Preses Curt Åberg leder årsstämman vid Falkenholts Gestgifveri under exkursionen till Bohuslän - Dalsland 1997. I bakgrunden Jan De Geer. Standaret är skapat av källheraldikern Stig Anå. Foto Anders Damberg.

1998

Preses **Curt Åberg** skrev i oktober 1997 ett brev till källvännerna och tackade för eminent ledarskap i Bohuslän och Dalsland samt önskade väl mött i Medelpad i augusti 1998. Tyvärr fick vi inte träffa Curt där. Han avled nämligen den 19 juni 1998 efter en tids sjukdom. Vi kommer alltid att minnas vännen Curt dels för hans fryntliga och humoristiska väsen, dels för hans breda intresse och kunskaper om geologi och vatten i allmänhet och källor i synnerhet. Han har lämnat detaljerade beskrivningar av såväl källor i sin gamla hemtrakt Göinge, ifrån Östergötlands kulturbygder och Gävletrakten som vädurens användning och konstruktion. Curt spred också lättläst information om Källakademin genom ett flertal artiklar i olika sammanhang. När han gick bort, höll han på att avsluta en omfattande historik om Gävles vattenförsörjning.

Källresan i **Medelpad** hade mottot ”I S:t Olofs fotspår”, närmare bestämt från kusten till inlandet. Resan hade samlat 43 personer, varav några långväga från södra Sverige.

Exkursionsledare var två eldsjälar: Bengt Espeby och Ragnheidur ”Heida” Olafsdottir, som hade gjort mycket omfattande förberedelser och bl.a. fått till stånd en särskild källinventering, som utförts av Lars Wikström vid VIAK i samarbete med hembygdsföreningarna i landskapet. Exkursionsguiden var mycket innehållsrik med såväl utdrag från äldre källitteratur som aktuella uppgifter från inventeringen. Variationen i studieobjekt

Fältmässig klädsel under exkursionen till Medelpad 1998. Foto Lars Eurenius.

var stor alltifrån naturkällor av olika typer, t.ex. den starkt flödande moränkällan **Storrönningskällan,** som blev utsedd till **Årets källa**, och den lilla myrkällan Punghällskällan till väl bevarade kulturhistoriska källor, t.ex. S:t Olofskällan i Borgsjö och Ensillre trefaldighets- och hälsokälla.

Sundsvalls förnämliga grundvattentäkter demonstrerades på ett uttömmande sätt av produktionschefen Mats Bergmark, varvid Wifstas nya vattentäkt väckte särskilt intresse. Därefter såg vi på Sveriges största konstruerade ”källa” vid Wifsta varv (maximumflöde 600 l/s) som uppkom genom s.k. inducerad infiltration genom dämning vid Bergeforsens kraftverk. Källmiddagen och årsstämman hölls på Österströms herrgård men kulinariska överraskningar bjöds också ute i skogen av Heida, som serverade den isländska starkdrycken Svarta Döden med tilltugg av jäst haj under det att Bo Olofsson spelade på kohorn.

Anders Hult provsmakar vattnet i St Olofskällan i Borgsjö. Foto Anders Damberg.

Vid årsstämman hölls parentation över vår avlidne preses Curt Åberg av mötesordföranden Stig Tornehed. Jag valdes till ny preses med Per-Olof Johansson som suppleant. Två nya **hedersledamöter** utsågs, nämligen Stig Anå och Jan De Geer. Källrådet fick stämmans uppdrag att utdela diplom till personer och föreningar som medverkat till god källvård och dylikt eller gjort andra värdefulla insatser i Akademins anda. Senare beslöt källrådet att utdela **diplom** till Tore Mattsson, Borgsjö hembygdsförening för god källvård i Borgsjö socken.

Bo Olofsson förtätade stämningen under Medelpadsexkursionen genom att spela på kohorn. Foto Anders Damberg.

Årsstämman uppdrog också till källrådet att försöka bredda kompetensen inom akademin, framförallt på det kulturvetenskapliga och kulturella området. Källrådet utvecklade därför en delvis ny policy för att uppnå detta genom att dels arrangera årliga seminarier med olika teman för att fånga upp källintresset hos personer som kanske inte lockas av enbart exkursioner, dels medverka till att källtraditioner tas upp i samarbete med lokala föreningar.

1999

Källorna i **Blekinge** besöktes av 48 intresserade under sakkunnig guidning av Blekingesonen Birger Fogdestam med bistånd av Anders Eriksson och mig själv samt en del regionala och lokala krafter. Dessa bestod av dels flera personer från miljöenheten vid länsstyrelsen med miljövårdsdirektören Ingvar Carlsson i spetsen, dels Jan Ottosson, Kyrkhult och Torgny von Wachenfeldt, Sölvesborg. Tulseboda välbevarade brunn med källa och museum förevisades under en regnig förmiddag av just den lokale källspecialisten Jan Ottosson, som genom Kyrkhults hembygdsförening upprätthåller källtraditionerna vid midsommar och sköter museet.

Nära Sölvesborg studerade vi en intressant källmyr vid Siesjön med två skilda artesiska grundvattensystem, källkupoler av torv samt ett extremrikkärr med sällsynta växter, framförallt olika mossor. Denna unika källmiljö kunde räddas från dränering genom att den nya Europavägen flyttades till fast mark efter en hydrogeologisk undersökning som Per-Olof Johansson och jag gjort. Nästa objekt blev Engelska källan nära stranden vid Listers huvud. Denna relativt obetydliga källa hade storpolitisk betydelse som vattentäkt för engelska flottan under Napoleons blockad. På Listerlandet kunde vi därtill studera de underjordiska vattenströmmarnas effekt på kalkstenen i form av instörtningsgropar, s.k. doliner. Torgny berättade också om de svårbemästrade problemen med grundvattenföroreningar i Sölvesborgs kommun genom dels nitratförorening knutna till de stora minkfarmarna, dels saltvatteninträngning som följd av bevattning med ibland alltför stora grundvattenuttag för i relation till nybildningen av grundvatten.

Vid anrika Ronneby Brunn besåg vi först den vackra brunnspaviljongen med omkringliggande park och smakade på källvattnet, varefter den utsökta källmiddagen serverades till ett mycket humant pris.

Per-Ola Hoffsten passar på att ta prov på insekter under exkursionen till Blekinge 1999. Foto Anders Damberg.

Årsstämman beslöt bl.a. att Källrådet skulle framställa en kortfattad informationsbroschyr i A5-format att dela ut till presumtiva ledamöter, tänkbara sponsorer och mediarepresentanter. Vid arbetet med denna utformades också en hemsida på Internet av den mycket datorkunnige Bengt Espeby. Det visades sig snart att den senare åtgärden skapade kontakt med källentusiaster över hela landet, vilket har lett till inval av flera ledamöter med ny kompetens.

Det imponerande källområdet nedanför Bredåkradeltat väckte nästa morgon allas intresse, men särskilt Per-Ola Hoffstens, Umeå, som studerar smådjur i källor, då för sitt avhandlingsarbete. Representanter för länsstyrelsen demonstrerade olika typer av källor, som man föredömligt nyttjar i sitt miljöövervakningsprogram, bl.a. en ”bergkälla” vid Möljeryd, en moränkälla vid Rödeby samt en källbrunn nära Blekinges största gravfält vid Hjortahammar, det senare en paradisisk miljö i försommargrönskan även som rastplats för exkursionsdeltagare.

Fikapaus vid gravfältet i Hjortahammar under exkursionen till Blekinge 1999. Lars Eurenius njuter av stillheten – och kaffet. Foto Stina Eurenius.

På slutet av resan beundrade vi också den historiskt viktiga Lyckeby källa (med vacker överbyggnad), som länge var vattentäkt åt Lyckeby men framförallt åt den vattenfattiga örlogsstaden Karlskrona, dit vattnet fördes med båt. Källan har nu blivit förklarad som byggnadsminne tack vare insatser från Pro Lantura, ett ordenssällskap grundat 1786 för just denna källa. Tänk, vilken betydelse källorna haft och har! I samband med exkursionen utdelades **diplom** till

- Pro Lantura för god källvård
- Kyrkhults hembygdsförening för god källvård
- Miljö- och planenheten vid länsstyrelsen för utmärkta insatser för ökade kunskaper om källorna i Blekinge.

Tulseboda hälsokälla utsågs till **Årets källa**, vilket bl.a. meddelades i Dagens Nyheter. Av pressklippet framgår också att akademin vid denna tidpunkt hade omkring 100 ledamöter.

I december fick akademin sin femte **hedersledamot**. Konstnären Gustaf Skoglund, Halmstad utsågs nämligen då av källrådet på förslag av Stig Tornehed och mig. Motiveringen var att Gustaf i stor omfattning haft källor som motiv i sin målning och visat stort konstnärskap. Dessutom har han flera gånger förhöjt stämningen vid exkursionerna genom sitt genuina nyckelharpospel.

2000

Seminariet *Källorna och kulturen* genomfördes den 7 juni 2000 i en lokal vid Lill-Jansskogen, Stockholm, i närheten av den traditionsrika Ugglevikskällan, beskriven bl.a. av August Blanche. Programmet innehöll följande punkter:

- Gert Knutsson, Stockholm: Källor i världens kulturer
- Stig Tornehed, Växjö: Källorna och Linné
- Gustaf Skoglund, Halmstad: Källor som inspiration och motiv för en konstnär
- Carl Anders Lindstén, Örebro: Märkliga källor i Örebro län
- Stig Linnell, Stockholm: Källtraditionerna i Svinnegarn
- Gert Knutsson, Stockholm: Källorna och musiken.

Det kulturella innehållet förstärktes i hög grad av att Gustaf Skoglund också hade arrangerat en mindre utställ-

Hedersledamoten Gustaf Skoglund vid en av sina tavlor, utställda i anslutning till seminariet Källorna och kulturen, 2000. Foto Anders Damberg.

ning med egna oljemålningar med fascinerande källmotiv samt att Bosse Olofsson och Åke Jansson med stor känsla framförde låtar på fiol vid den efterföljande källmiddagen som tyvärr inte kunde intagas vid Ugglevikskällan p.g.a. hällande regn.

Ett 40-tal personer deltog i seminariet, däribland flera specialister på brunnsmusik, folkminnen och fornminnen. Härigenom skapades nya kontakter med källintresserade personer av vilka en del senare blivit ledamöter.

Alf Sigling prövar regnskydd mot källvatten ovanifrån. Springkällan i Rättvik år 2000. Foto Gert Knutsson.

Källexkursionen gick detta år till **Dalarna** med ett 40-tal deltagare under sakkunnig ledning av Anders Carlstedt, Bo Olofsson, Sune Rurling och Alf Sigling samt flera lokala guider, främst dalkarlen och akademiledamoten Torbjörn Svensson. Exkursionsledarna hade lagt upp ett mycket intressant program, som bland annat omfattade de ”kokande” källorna i Frostbrunnsdalen vid Stora Tuna, Springkällan och Algutskällan i Rättvik, Fryksås fäbodar, moränkällorna och vattentäkten i Evertsberg, Solleröns offerkälla samt Ljusbodarnas fäbodar och källor. Dessa och andra källokaler finns beskrivna i den digra exkursionsguiden, som också innehåller värdefull läsning om geologi, hydrologi, historia och kultur i Dalarna. Reportage om exkursionen gjordes såväl i lokalpressen som i lokalradion. Källmiddagen avnjöts på Fryksåsens fäbodspensionat. För uppskattade musikaliska inslag svarade Bosse Olofsson och Torbjörn Wikner.

Offerkällan på Sollerön utsågs till årets källa 2000. Foto Anders Damberg.

Till **Årets källa** utsågs **Solleröns offerkälla**. **Diplom** delades ut i samband med exkursionen till

- Alice Gustafsson för traditionellt nyttjande av kallkälla i fäbodsväsen (Mejerikällan vid Ljusbodarna)
- Borlänge kommun för god källvård (Frostbrunnsdalen)
- Dalax AB för nyttjande av kraftfullt källflöde och av god kvalitet för fiskodling (Färnäs källor)
- Sollerö Hembygdsförening för god källvård (Offerkällan på Sollerön).

2001

År 2001 blev det hittills mest händelserika året i akademins historia genom att förutom den traditionella landskapsexkursionen, detta år till Gotland, arrangerades en utlandsexkursion till Rom samt en heldag i Uppsala med exkursion på förmiddagen och seminarium på eftermiddagen samt källmiddag på kvällen.

Romexkursionen genomfördes i april med 16 deltagare och hade planerats mycket förtjänstfullt av Lena och Per Tilly med stöd av Svenska Institutet, som tog emot i sina vackra lokaler och ställde upp med historiskt kunnig personal. Hydrogeologer från Roms universitet gav inledande information om exkursionsområdets geologi och grundvattenförhållanden och deltog som guider under första dagens utflykt till källor och akvedukter i bergen öster om Rom.

Dagen därpå fick vi under Henrik Gärdings och Lenas inspirerande ledning följa källvattnets väg från källorna i den vulkaniska berggrunden sydöst om Rom längs de delvis ännu fungerande 2000-åriga akvedukterna in till stadsmuren vid Via Appia. Den tredje dagen var Lena ensam

En imponerande syn från Romexkursionen 2001, en nästan tvåtusenårig akvedukt nära Via Appia i Roms sydöstra utkant. Den ursprungliga akvedukten (med den rektangulära vattenrännan) har byggts på med ytterligare en ränna.

kunnig guide på en fascinerande fontänvandring inne i Rom. Vi fick se hur romarna nyttjat och ännu nyttjar källvattnet (med självfall) till såväl utmärkt dricksvatten som hälsosamma bad och konstfulla fontäner. Därefter gavs tillfällen till att dels beskåda mer av Roms alla kulturskatter, dels gå på kulinariska strövtåg i den eviga staden. Det blev sålunda en mycket givande resa utom möjligen för skattmästaren, som blev berövad sin plånbok, vilken dock återfanns av den italienska polisen något halvår senare, tyvärr utan pengar.

Gotlandsexkursionen gick i fagraste försommartid med blommande orkidéer och rikt flödande källor, vilket gladde de 43 deltagarna. Anders Carlstedt, Lena Kullander, Sven-Ingemund Svantesson (ur-gotlänning) samt Gunnar Wiklander var eminenta värdar. Förutom en högintressant resa på norra Gotland med vacker guidebok

Vandring i lundvegetation till Kutkeldu på Gotland längs en av Tingstäde hembygdsförening iordningställd källstig. Foto Anders Damberg.

hade de ordnat såväl ”medeltidslunch” och stadsvandring i medeltida Visby som källmiddag med gotländska delikatesser och genuin gotländsk folkmusik, känsligt framförd på fiol av Sven-Ingemund i Sudersand på Fårö.

Gotlands geologi med kalksten och karstfenomen har givit upphov till speciella källtyper i anslutning till klintar (t.ex. vid Högklint) och grottor (främst vid den berömda Lummelundagrottan) samt till källor och källkärr med extremt rik vegetation (t.ex. Vitärtskällan). Allt detta fick vi se och därtill mycket mer t. ex. Hångers källa, där sommarpsalmen ”Den blomstertid nu kommer” lär ha diktats, Bro offerkälla och **Kutkeldu**, som utsågs till **Årets källa**. Det blev också tillfälle till raukstudier på Fårö och vid Lickershamn, där vi hittade mängder av fossil.

Besök vid Hångers källa, Gotland 2001. Foto Gert Knutsson.

Vid **årsstämman** på Sudersands Badrestaurang fick Källrådet följande sammansättning: Gert Knutsson (preses) med Bengt Espeby som ersättare, Per-Olof Johansson (vice preses) med Lena Tilly som ersättare, Anders Damberg (sekreterare) med Sune Rurling som ersättare, Gunnar Wiklander (skattmästare) med Anders Eriksson som ersättare och Alf Sigling med Chester Svensson som ersättare. **Diplom** utdelades till

- Bro hembygdsförening för insatser att göra Bro offerkälla känd och tillgänglig
- Länsstyrelsens miljöenhet för god källvård (information och miljöövervakning)
- Tingstäde hembygdsförening för god källvård av Kutkeldu, till vilken föreningen f.ö. arrangerat en särskild källstig (naturstig).

En av Källakademins verkliga eldsjälar, Bengt Espeby, avled i juli. Ett flertal ledamöter hedrade hans minne vid begravningen och preses höll ett minnestal.

Seminariet *Hälsokällor och brunnskultur* hölls den 1 oktober på Eklundshofs värdshus (f d hälsobrunn) i Uppsala. Seminariet föregicks av en halvdags exkursion till källor och vattentäkter i Uppsala med 25 deltagare. Kunniga ledare för denna var Sven Ahlgren och Bengt-Erik Rydén. I seminariet deltog 50 och i den avslutade brunnsmiddagen 40 personer. Programmet för seminariet var följande:

- Gert Knutsson, Stockholm: Introduktion
- Elisabeth Mansén, Lund: Det undergörande vattnet
- Anders Hult, Uppsala: Hälsobrunnar i Sverige
- Ann-Marie Nilsson, Uppsala: Brunnsmusiken i Ronneby under 100 år – med jämförelser
- Maria Skarped, Grythyttan: Loka brunn – förr och nu
- Nils-Johan Höglund, Uppsala: Från rituell vattenläkekonst till medicinsk rehabilitering
- Bengt-Erik Rydén, Uppsala: Eklundshof – hälsovatten för invärtes och utvärtes bruk.

Bengt Espeby, som vi ofta såg honom, i full aktion med att filma källor och Källakademins aktiviteter. Foto Anders Damberg 99-06-11.

I anslutning till seminariet visade Tommy Nilsson en utställning av brunnsföremål, och Anders Eriksson samt Monica Löwén presenterade en utförlig bibliografi över litteratur om hälsobrunnar och källor i Sverige. Vid den efterföljande källmiddagen i brunnspaviljongen fick vi lyssna på Ann-Maries CD med äkta brunnsmusik. Till kaffet framförde Nils-Johan Höglund och Ragnvald

Gluntsångarna Ragnvald Johannes, t v (Glunten), och akademiledamoten Nils-Johan Höglund (Magistern) underhåller vid supén efter seminariet på Eklundshof i Uppsala 2001. Foto Anders Damberg.

Johannes klangfull gluntsång till pianoackompanjemang av Bo Andersson, medan Torbjörn Wikner bidrog med trivsam underhållning på dragspel.

2002

Trefaldighetskällan vid Nyckelviken i Nacka firade Källakademin tillsammans med Nacka hembygdsförening trefaldighetsaftonen, den 25 maj. Från Källakademin deltog 20 personer, från Nacka hembygdsförening c:a 20 personer och därutöver c:a 10 orkestermusiker m fl. Källan ligger vackert vid en bergfot i det gamla kulturlandskapet. Inför firandet hade bl a akademiledamoten Åke Jansson medverkat till en välbehövlig rensning av källan. Deltagarna marscherade till källan till musik framförd av ett spelmanslag i vilket bl a ingick Åke (nyckelharpa) och Bo Olofsson (fiol). Vid källan berättades om källtraditioner och framfördes stämningsfull musik. Efteråt följde dels en liten konsert av medlemmar från S:t Eriks orkesterförening i biljardflygeln, dels ett samkväm i hembygdsföreningens regi. Bl.a. läste Åke egna dikter

Samma afton framträdde Anders Hult med ett anförande i samband med ett av Ärentuna Hembygdsförening ordnat trefaldighetsfirande vid en källa nära Ärentuna kyrka, norr om Uppsala.

Källexkursionen gick till **Örebro län** den 30-31 augusti med början och slut i Örebro. På grund av det stora antalet deltagare, närmare 60 st, färdades gruppen i en dubbeldäckad buss. Exkursionskommittén bestod av Tage Ericsson, Maria Skarped, Torsten Blomquist och Bengt Wiik, med David Ekholm, Anders Hagstedt (Porla brunn), Carl Anders Lindstén och Inga-Britt Larsson som adjungerade.

Exkursionsarrangörerna genomförde ett mycket väl genomarbetat och intressant program, som upptog ett tiotal studieobjekt, vilka tillsammans med allmän information om källor i Örebro län presenterades i en vacker guidebok. Vi fick se såväl olika naturkällor alltifrån starkt flödande åskällor, t.ex. Finnakällorna och Järleborgskällan till den lilla Ögonkällan i moränmark vid Dalkarlsberg som de berömda hälsokällorna i Loka och Porla i gammal kulturmiljö. Men vi fick också uppleva den märkliga källplatsen med de tretton högsätena vid Spånbrokällan och den sägenomspunna, men numera torrlagda S:t Olofskällan vid Hardemo, där de första närkingarna kristnades.

Före den utsökta middagen på Loka brunn den första dagen berättade Maria Skarped mycket sakkunnigt om brunnen och visade det intressanta kurortsmuseet. Annika Nilsson gav en förtjusande liten konsert till minnet av sångerskan Christina Nilsson, (1843 – 1921), som ofta vistades på Loka brunn och efter middagen underhöll Bo Olofsson skickligt med egna kompositioner på flygel.

Tage Ericsson hade lyckats etablera mycket god kontakt med såväl myndigheter (t.ex. reducerad parkeringsavgift för deltagarnas bilar i Örebro under exkursionen!) som företag (flera givmilda sponsorer), hembygdsföreningar (se nedan) och lokaltidningar (flera artiklar). Heder och tack till Tage!

Till **Årets källa** utsågs **Järleborgskällan**, SO om Nora. **Diplom** utdelades till

- Vikers hembygdsförening för god källvård av Ögonkällan vid Dalkarlsberg

- Lerbäcks hembygdsförening för god källvård av Spånbrokällan
- Loka Brunn för vård av källtradition och brunnskultur.

Örebro kommun fick däremot en skriftlig uppmaning att förbättra miljön omkring Gällö brunn. Med anledning därav beslöt Örebro kommun att åtgärda miljön.

Årsstämman hölls på Loka brunn den 30 augusti. Källrådet kom oförändrat att bestå av Gert Knutsson (preses), Per-Olof Johansson (vice preses), Anders Damberg (sekreterare), Gunnar Wiklander (skattmästare) samt Alf Sigling. Ersättare blev Anders Eriksson, Annika Nilsson, Sune Rurling, Chester Svensson och Lena Tilly. Bland beslutspunkterna ingick revidering av akademins stadgar samt uppdrag till källrådet att planera för utarbetandet av en bok om källor i Sverige.

Seminariet *Källorna i miljöforskningens tjänst* hölls den 5 november på Naturvårdsverket i Stockholm. 43 personer deltog. Programmet upptog följande punkter:

- Gert Knutsson, Stockholm: Källor som miljöindikatorer
- Mats Aastrup, Uppsala: Miljöövervakning av grundvatten, särskilt källor
- Gunnar Wiklander, Uppsala: Skogsbrukets inverkan på källor
- Per-Olof Johansson, Stockholm: Källor för studier av grundvattenbildning i morän

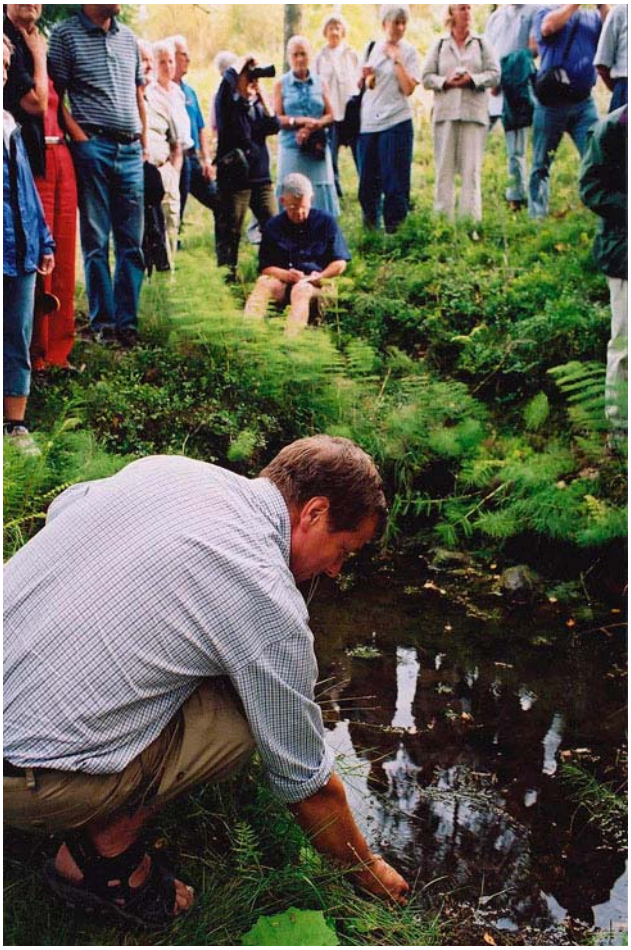

Lasse Nilsson mäter vattentemperaturen i Ögonkällan vid Dalkarlsberg under exkursionen till Örebro län 2002. Foto Anders Damberg.

- Per-Ola Hoffsten, Umeå: Smådjursfaunan i olika typer av källor
- Lars-Gunnar Bråvander, Stockholm: Växter som indikatorer på rörligt grundvatten
- Annika Nilsson, Stockholm: Diskussion och summering.

Efter seminariet intogs en lättare buffé i anslutande lokal.

Föreståndaren för Sveriges kurortsmuseum, akademiledamoten Maria Skarped berättar i Loka Brunns kyrka om brunnens historia. Foto Anders Damberg 2002.

Källinformation framfördes eller utvecklades under året på flera olika sätt.

- En serie **radioprogram** om vatten, benämnda *Vattenradion*, producerades vid Utbildningsradion av akademiledamoten Lars-Erik Åström och sändes i april och maj. Alla program var 40 minuter långa. Flera ledamöter medverkade i programmen liksom föreläsare vid det av akademin arrangerade seminariet om brunnskultur hösten 2001 (Nils-Johan Höglund och Elisabeth Mansén). Programmen benämndes *Vattnets källor*, *Ur kran och flaska*, *Det hälsobringande vattnet*, *Ådror i jord och berg* samt *Moln och ånga*.
- I ett temanummer om vatten i **Tidningen Vi** (2002:26) fanns en särskild artikel om källor, med vackra källbilder av akademiledamoten Maj-Britt Rehnström och en faktaruta om Källakademin. Texten hade författats av Annika Olofsdotter, som senare invaldes i Akademin.
- Planeringen av **boken om källor** gick vidare under ledning av en redaktionskommitté bestående av huvudförfattarna Anders Hult och mig själv samt bildredaktören Anders Damberg. Flera andra ledamöter kommer att medverka med särskilda avsnitt. Svensk Byggtjänst AB har genom redaktör Håkan Svensson förklarat sig intresserat av att ge ut boken.

Håkan Svensson kommer därigenom att representera förlaget i redaktionskommittén. Vid årsskiftet 2002/2003 tycks en utgivning vara ekonomiskt säkrad genom att flera företag har utfäst sig att köpa ett antal exemplar av boken.

- Den nyvalde ledamoten David Gustafsson utsågs till ny **webredaktör** efter framlidne Bengt Espeby. Som biträdande webredaktör gick Bo Olofsson in. **Källakademins hemsida** aktualiserades. Den fick även ändrad adress (från 2003) med egen domän: http://www.kallakademin.se Till **massmediaredaktör** med uppgift att informera massmedia om akademins verksamhet utsågs Lars-Erik Åström. En försöksverksamhet med **regionalrapportörer** startade genom att Lars Eurenius i Örnsköldsvik började bevaka källhändelser i Ångermanland.

Antalet ledamöter var vid årsskiftet 2002/2003 169 st. 36 nya ledamöter valdes in under året. Akademin valde också under 2002 för första gången in stödjande medlemmar:

- Eden Springs AB, Porla brunn, Laxå
- Loka Brunn, Grythyttan
- Ramlösa Hälsobrunn, Carlsbergs bryggerier, Stockholm.

Hedersledamoten **Stig Anå**, Uppsala, avled den 6 januari 2002. Han gjorde en stor insats för akademin genom att skapa dess insignier: emblem (återgivet överst på första sidan), bordsstandar, offermynt m.m. Vid begravningen höll sekreteraren Anders Damberg och Stig Tornehed minnestal.

2003

Vid källrådets första samanträde för året utsågs till ny **källheraldiker** Åke Jansson som låtit justera logon. Vidare uppdrogs åt Stig Tornehed, Anders Damberg och mig själv att utarbeta en liten **historik** om Källakademin inför 25-årsjubileet.

Karin Nyström, S:t Eriks orkesterförening, framför ett stycke på tvärflöjt till ackompanjemang av Jan Ringquist under källfirandet i Nyckelviken 24 maj 2003. Foto Anders Damberg.

Källfirandet vid Nyckelviken, Nacka genomfördes den 24 maj, liksom 2002 i samarbete med Nacka hembygdsförening och musiker från S:t Eriks orkesterförening. Vädret var mycket bättre och programmet mer spännande än året innan, vilket gjorde att det blev uppemot 90 deltagare, de flesta Nackabor. Bl.a. framfördes Martinus *Källkantat* för stråkar, piano och damkör, troligen för första gången i Sverige! Vid källan följde mera musik och sång, Åke Jansson läste dikter och jag höll *talet till källan*.

Akademins preses Gert Knutsson berättar om källtraditioner vid Nyckelvikskällan i Nacka 24 maj 2003. Foto Anders Damberg.

Källexkursionen gick till **Värmland** i mitten av juni, nästan på 25-årsdagen av Källakademins bildande den 15 juni 1978. Exkursionen hade förberetts mycket ambitiöst av Annika Nilsson, Åke Jansson och Gunnar Wiklander. Alla är genuina värmlänningar, vilket borgade för en mycket givande resa. Intresset var också mycket stort från början med folk på väntelista, men tyvärr blev det många återbud p.g.a. sjukdom och dylikt samt några helt oväntade avhopp på slutet. Vi var dock 49 personer, som äntra-

Annika Nilsson, Gunnar Wiklander och Åke Jansson studerar en karta under förberedelserna för Värmlandsexkursionen 2003. Foto Anders Damberg.

de bussen i Karlstad och fick en förnämlig exkursionsguide med en vacker akvarell av Åke som omslagsbild. På förmiddagen studerade vi Forsås järnkälla samt den mycket imponerande Nygårdskällan, som är beskriven i detalj av Svenonius redan 1916. Karlstad kommun har köpt in ett markområde omkring källan och gjort den tillgänglig genom att anlägga en naturstig med utförlig information. Vi blev guidade av Christina Hägglund från kommunen och Arthur Nylin från Väse hembygdsförening, som tagit upp de gamla traditionerna att fira källan vid midsommartid.

Efter att ha åkt över den mäktiga Brattforsheden, vars bildning Thorsten Blomquist mycket pedagogiskt beskrev, fick vi se dess källor och vattentäkten vid Sandtorp. Inför ett kortare stopp i Mårbacka berättade Åke barndomsminnen av tant Selma och andra märkliga personligheter i trakten. Vi fortsatte till den lilla vackra skogskällan vid Kyrksätern, där Annikas föräldrar bjöd på kaffe, kokt över öppen eld, samt hembakade kakor. Lysvik vid Fryken blev sedan centrum för aktiviteterna. På Berga gård fick vi uppleva en fängslande Dan Andersson-konsert av vissångaren Pär Sörman och som dagens avslutning avnjöts en utsökt källmiddag på Frykens Pärla.

Lördagen ägnades först åt årsstämman, sedan åt Sunnes historia och dess vattenförsörjning. Därefter gick färden västerut till Gräsmark, där vi fick smaka på en värmländsk specialitet, nämligen nävgröt med fläsk och lingon. Den största upplevelsen blev dock den helt orörda Storhedskällan, som bestod av en bred källhorisont med

Roland Bengtsson tar prov från Kyrksäterkällan vid Lysvik för bestämning av alger i vattnet. Foto Anders Damberg.

Vissångaren Pär Sörman framför Dan Anderssonvisor vid en konsert i Lysvik under exkursionen till Värmland 2003. I bakgrunden sjön Fryken. Foto Anders Damberg.

ett kraftigt flöde och en stor vattenspegel, delvis beroende på en bäverdamm. Under den långa bussfärden genom storskogen till källorna vid platsen för Nyby gamla hälsobrunn fick vi lyssna till Stig Torneheds inspelning av radioprogrammet för 25 år sedan, som betecknar bildandet av Källakademin. Väl ute ur storskogen ställdes färden mot Karlstad under vilken **Årets källa** röstades fram. Det blev inte helt oväntat **Nygårdskällan,** men den lilla Kyrksäterkällan kom god tvåa. Alla var mycket nöjda med årets exkursion och de förträffliga ledarna avtackades varmt. Exkursionen fick stor uppmärksamhet i såväl lokalpressen som lokalradion.

Källrådet beslutade att dela ut **diplom** till följande personer och organisationer:

- Karlstad kommun för att den säkerställt bevarandet av Nygårdskällan genom markinköp, gjort i ordning en vandringsled till och informerat om källan, bl a på skyltar och sin hemsida.
- Väse hembygdsförening för att den tar upp traditioner kring källfirande
- Gunnar och Maja Nilsson, Lysvik, för att de vårdar och nyttjar Kyrksäterkällan
- Skogsvårdsstyrelsen, mellersta distriktet, för att den uppmärksammat Storhedskällan och gett området där den ligger status av nyckelbiotop.

Slutord

Källakademins 25-åriga historia visar att en god idé kan leda till en berikande verksamhet på många plan och skapa kontakter mellan människor med helt olika bakgrund och erfarenhet. Men det hade inte gått utan entusiastiska deltagare och aktiva ledare samt välvilligt stöd från såväl statliga och kommunala organ som privata företag. Det mest glädjande för framtiden är att intresset för källor ökar och att det finns både bredd och djup i aktiviteterna inom Källakademin. Därför kommer säkert de närmaste 25 åren att bli minst lika stimulerande som de gångna 25.